

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВНЗ I-II РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ

Н.М.Жукович-Дородних

аспірант Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті проаналізовано та розкрито методологічну сутність поняття “педагогічні умови”. Розглянуто погляди сучасних дослідників щодо педагогічних умов підготовки студентів економічних спеціальностей. Визначено педагогічні умови формування професійних умінь студентів економічних спеціальностей ВНЗ I-II рівнів акредитації в процесі фахової підготовки, що сприяють її ефективності.

Ключові слова: умови, педагогічні умови, молодший спеціаліст, професійна підготовка, працевлаштування

Проблема якості освіти завжди перебувала в полі зору як педагогічної теорії, так і практики освіти. У затвердженій Указом Президента України “Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті”, Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, міжнародних документах щодо модернізації системи освіти (“Болонська декларація” (1999) наголошено на необхідності забезпечення високої якості професійної освіти та конкурентоспроможності майбутніх фахівців.

Однак на сучасному етапі суспільного розвитку проблема якості підготовки майбутніх фахівців набула нового звучання. Якість освіти сьогодні розглядається як найважливіший фактор стійкого розвитку країни, її технологічної, економічної, інформаційної і моральної безпеки [1, 50].

Протягом останніх років у вітчизняній педагогіці з'явилось чимало праць, присвячених проблемі підготовки студентів економічних спеціальностей (Ю.Голубев, В.Дюков, Н.Житник, В.Зінченко, О.Куклін, Є.Іванченко, С.Макаров, М.Махмутов, Ю.Морозов, Ф.Ру-синов, В.Стасюк, Є.Уткін, В.Яровий, О.Щер-бак). В роботах вчених (А.Абрамова, Л.Гор-кіна, В.Єрошин, А.Журавльов, Т.Любімова, Н.Перевозчикова, Г.Полякова, М.Свіржев-ський) висвітлені суперечності між соціальними замовленнями, що пов'язані з професійною підготовкою студентів економічних спеціальностей, та практикою, що відбиває відрив професійного навчання від практики господарської діяльності вітчизняних підприємств в усіх галузях економіки України.

Сьогодні, коли вища освіта активно реалізує положення Болонської декларації і визначені основні пріоритети її розвитку, дискусії стосовно місця і ролі технікумів і коледжів в системі вищої освіти мають

перейти у площину конкретних дій по модернізації їх діяльності [4].

Метою даної статті є аналіз методологічної сутності поняття “педагогічні умови”, визначення педагогічних умов щодо організації професійної підготовки студентів економічних спеціальностей ВНЗ I-II рівнів акредитації.

Одним із завдань нашого дослідження було обґрунтування і експериментальна перевірка педагогічних умов ефективного формування професійних умінь студентів економічних спеціальностей в процесі організації практичного навчання ВНЗ I-II рівнів акредитації.

Оскільки потреби ринку праці вимагають докорінної перебудови структури навчально-виховного процесу, важливо організувати такі педагогічні умови навчального процесу, щоб ці компоненти взаємодіяли, і процес засвоєння теоретичної інформації відбувався паралельно з практичною діяльністю.

Аналіз поняття “умова” у філософському аспекті: умова – сукупність об'єктів (речей, процесів, відносин), що необхідні для виникнення, існування або зміни даного об'єкту [10, 286].

У словнику з освіти та педагогіки “умова” визначається як сукупність перемінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, його поведінку; виховання і навчання, формування особистості [7, 36].

А.Семенова за В.Стасюк в Словнику-довіднику з професійної педагогіки визначає “педагогічні умови” як обставини, за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [8, 243; 9].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити наступні аспекти визначення поняття «умови»:

- це сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених задач (А.Найн);
- як сукупність взаємозалежних і взаємообумовлених обставин процесу діяльності (С.Ожегов);
- єдність об'єктивного і суб'єктивного, внутрішнього і зовнішнього, сутності і явища (Н.Яковлева);
- вираження відносини предмета до явищ, що оточують його, без яких він існувати не може (І.Фролов);
- ставлення предмета до явищ, що його оточують, і без яких його існування неможливе (Ю.Загородній);
- правила, що забезпечують оптимальну діяльність (С.Борукова);
- категорія, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, які об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені, необхідні для досягнення конкретної педагогічної мети (О. Пехота);
- як підсумок цілеспрямованого відбору, конструювання і застосування елементів, змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей (В. Андреев);
- взаємозв'язана сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечують високу результативність навчального процесу і відповідають психолого-педагогічним критеріям оптимальності (В. Манько);
- сукупність зовнішніх та внутрішніх обставин (об'єктивних заходів) освітнього процесу, від реалізації яких залежить досягнення поставлених дидактичних цілей (М.Малькова).

В залежності від способу впливу на освітній процес, педагогічні умови підрозділяються на зовнішні та внутрішні [2, 85]. В.Жернов визначає, що зовнішні умови виступають продуктом функціонування політичної, соціально-економічної, освітньої та інших систем зовнішнього середовища й реалізуються через відповідні фактори. Під внутрішніми автор визнає педагогічні умови, які є похідними завданнями відповідного педагогічного процесу та являють собою сукупність педагогічних заходів, що забезпечують ефективне рішення цих завдань.

В останні роки намітився науковий інтерес до визначення психолого-педагогічних умов організації навчально-виховного процесу у

вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації, до умов підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “молодший спеціаліст” (В.Стасюк, Т.Красікова, О.Куклін, В.Лозо-вещька, С.Майданенко, Л.Сушенцева). На особливості фахової підготовки у ВНЗ I-II рівнів акредитації зверталась увага і на Нараді голів Рад директорів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, де визначалось, що «...наявність фундаментальних і спеціальних знань у поєднанні з ґрунтовною практичною підготовкою ставить молодшого спеціаліста на особливий суспільний щабель, відводячи йому роль практичного реалізатора досягнень сучасної науки, техніки і технологій в усіх сферах економічної діяльності. При цьому слід враховувати, що підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста має адресне призначення і найбільш точно відповідає реальним потребам економіки» [11].

Так, в процесі дослідження професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі “школа – вищий заклад” В.Д.Стасюк аналізує підготовку економістів у системі освіти України, та доводить, що професійна підготовка буде більш продуктивною, якщо враховувати ті педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців, які цілком дозволять готувати високо кваліфікованих економістів, здатних працювати в комп'ютерних мережах; володіють навичками електронного бізнесу; вміють самостійно мислити, вільно оперувати ринковими поняттями; аналізувати ринкову ситуацію, прогнозувати її розвиток; приймати ефективні рішення, що відповідають реальній ситуації, обґрунтовувати їх; вільно володіють комп'ютерною й офісною технікою та ін. Дослідниця визначає певні педагогічні умови, а саме:

- організація педагогічного процесу, спрямованого на формування та розвиток професійної готовності майбутнього фахівця;
- застосування особистісно-орієнтованого підходу до підготовки майбутніх економістів, створення особистісно-орієнтованих взаємовідносин;
- ліквідація дублювання змісту економічної освіти шляхом удосконалення та максимального розвитку міжпредметних зв'язків між школою та взо;
- використання віртуальних методів навчання із застосуванням інформаційних технологій [9].

Є.А.Іванченко, досліджуючи процес формування професійної мобільності майбутніх економістів, визначає педагогічну умову як обставину, яка впливає на розвиток професійних та особистісних якостей

студентів і врахування якої необхідно для ефективного формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання та наполягає на врахуванні наступних педагогічних умов:

- створення позитивної мотиваційної настанови на професійну мобільність при особистісно-орієнтованому навчанні;
- використання міжпредметних зв'язків у процесі навчання майбутніх економістів;
- застосування сучасних інформаційних технологій для навчання студентів засобом розв'язання професійних завдань [5].

Досліджуючи процес формування професійної спрямованості студентів економічних спеціальностей на початковому етапі навчання, В.О.Зінченко виділяє наступні педагогічні умови:

- забезпечення взаємозв'язку навчального матеріалу фундаментальних економічних дисциплін зі змістом господарської діяльності підприємств при набутті студентами знань, умінь та навичок вирішення організаційно-управлінських та фінансово-господарських завдань;

- надання спрямованості фундаментальної економічної освіти на формування в студентів мотивів до оволодіння професійно значущими знаннями та вміннями;

- наближення процесу підготовки студентів до практичної діяльності економіста сучасного підприємства [4].

Цікавим щодо нашого вивчення проблеми, є дисертаційне дослідження Н.В.Житник «Організаційно-педагогічні умови підготовки бакалаврів економіки у коледжі II рівня акредитації», в якому авторка виділяє основні педагогічні умови успішної діяльності коледжів, а саме: науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу, впровадження у навчальний процес новітніх технологій; організація самостійної роботи студентів; активізація науково-дослідної діяльності викладачів і студентів; здійснення диференціації навчального процесу з метою забезпечення особистісно-орієнтованого підходу [11].

Ми цілком погоджуємось з О.В.Кукліним, що в дослідженні організаційно-педагогічних умов професійного навчання фахівців комерційного профілю виділив умови, виконання яких має забезпечувати професійна освіта:

- бути невід'ємною складовою початкової загальної освіти кожного у формі залучення до техніки і сфери праці;
- її можна обрати вільно та усвідомлено як засіб, за допомогою якого розвиваються таланти, інтереси і майстерність, що дають

змогу працювати у будь-якій галузі або продовжувати освіту;

- відкривати доступ до інших форм і галузей освіти на всіх її рівнях завдяки ґрунтовній загальній підготовці і в результаті інтеграції – забезпечувати загальну освіту на всіх рівнях спеціалізації;

- давати змогу переходити з однієї галузі технічної і професійної освіти в іншу;

- бути доступною всім і для всіх відповідних видів спеціалізації в межах і за межами формальних систем освіти і у поєднанні або паралельно з підготовкою, щоб забезпечити поступ з погляду освіти, професії і праці в тому мінімальному віці, у якому відповідно до діючої у певній країні системи освіти загальна початкова освіта вже має бути завершена [6].

Отже, аналіз досліджень останніх років дає можливість зробити висновок, що в контексті нашого дослідження реалізація педагогічних умов має на меті: забезпечення організаційно-педагогічного й психолого-педагогічного супроводу професійної підготовки майбутніх економістів; вдосконалення практичного навчання; визначення форм і методів процесу формування професійних умінь студентів економічних спеціальностей в процесі фахової підготовки в реальних умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Ми розуміємо під педагогічними умовами фахової підготовки студентів економічних спеціальностей у ВНЗ I-II рівнів акредитації сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів навчально-виховного процесу (а саме професійної практичної підготовки), від реалізації яких залежить рівень сформованості професійних умінь майбутніх фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “молодший спеціаліст” в галузі економіки та підприємництва.

За гіпотезою нашого дослідження формування професійних умінь майбутніх економістів буде ефективним, якщо врахувати певні педагогічні умови:

- організація педагогічного процесу, спрямованого на формування професійних умінь майбутнього фахівця в галузі економіки;

- професійні уміння формуються поетапно;

- форми і методи практичного навчання сприяють формуванню професійних умінь;

- визначено основні професійні вимоги до студентів –майбутніх фахівців в галузі економіки та підприємництва;

- зміст практичного навчання, дидактичний матеріал для формування професійних умінь відповідають професійним

вимогам, що висуваються до фахівців в галузі економіки та підприємництва;

- використання імітаційних форм навчання із застосуванням інформаційних технологій.

З досвіду організації фахової підготовки студентів економічних спеціальностей в Коледжі технологій та дизайну Луганського національного університету імені Тараса Шевченка з метою удосконалення практичної підготовки також до уваги приймаються наступні умови:

- рівень матеріально-технічного та інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу;

- створення системи безперервної освіти, оптимальної доцільності й ефективності в комплексі «коледж – університет»;

- особливості кадрового забезпечення, що включають вимоги до педагогічних працівників, до організації методичної роботи в сучасному коледжі.

На підставі теоретичного дослідження проблеми було здійснено експериментальну роботу з метою перевірки ефективності формування професійних умінь студентів економічних спеціальностей I-II рівнів акредитації в процесі фахової підготовки.

Результати дослідження, проведеного нами на базі Коледжу технологій та дизайну Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, підтвердили ефективність впроваджених педагогічних умов організації фахової підготовки щодо формування професійних умінь майбутніх фахівців в галузі економіки та підприємництва.

Проаналізуємо лише один, але вагомий, на наш погляд, показник ефективності – рівень працевлаштування випускників Коледжу технологій та дизайну Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Аналіз ринку праці Луганської області дав можливість вважати катастрофічною можливістю працевлаштування молодого спеціаліста. За даними Головного управління статистики в Луганській області на кінець II кварталу 2009 року, в області функціонує 29 вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, в яких навчається 19,7 тис студентів. А потреба в нових кадрах, згідно цього ж статистичного звіту на 2009 рік складає: на кінець I кварталу – 3,2 тис.осіб, II кварталу – 2,4 тис.осіб [12]. На даний час кількість випускників вищих навчальних закладів перевищують вимоги ринку в молодих фахівцях у десять разів (випускників ВНЗ I-II рівнів акредитації – у три рази (6,5 тис.осіб), молодих спеціалістів-випускників інститутів та університетів – у вісім разів (19,4 тис.осіб). Отже, не складно передбачити, що чекає наших випускників за порогом Альма-матеру. В цих умовах жорстокої конкуренції на ринку праці дійсно життєво необхідним стає рівень фахової підготовки майбутнього фахівця.

Тому, одним з показників ефективної фахової підготовки в Коледжі технологій та дизайну ми вважаємо рівень працевлаштування випускників коледжу. Зведені дані щодо працевлаштування студентів економічних спеціальностей подані в таблиці 1.

Таблиця 1

Працевлаштування студентів економічних спеціальностей випускників Коледжу технологій та дизайну

<i>Рік випуску</i>	<i>Загальна кількість працевлаштованих (%)</i>	<i>Кількість працевлаштованих за фахом (%)</i>	<i>Продовжують навчання (в т.ч. заочної форми) (%)</i>	<i>Не працевлаштовано (%)</i>
2005	67,8	53,6	36,8	7,1
2006	61,22	51	42,8	6,1
2007	69,64	51,7	46,4	5,3
2008	76,25	63,75	48,7	5,0
2009	73,9	63	54,3	4,3

З даних таблиці бачимо, що застосовані в коледжі педагогічні умови формування професійних умінь студентів в процесі фахової підготовки сприяють можливості працевлаштування випускників на ринку праці регіону. Зниження рівня працевлаштування в 2009 році (-2,35% до 2008р.) нами пояснюється як відповідь на сучасну кризову ситуацію в економіці регіону. Загалом аналіз таблиці підтверджує ефективність впроваджених педагогічних умов організації

фахової підготовки щодо формування професійних умінь майбутніх фахівців в галузі економіки та підприємництва.

Отже, рівень розвитку будь-якої країни залежить від якісної підготовки фахівців, від належних матеріально-технічних, педагогічних умов навчально-виховного процесу, що мають

бути створені навчальними закладами. Лише та держава, в якій створена і ефективно діє сучасна система освіти, зможе бути успішною і конкурентоздатною в процесі світової інформаційно-технологічної революції. Це завдання посилюється в умовах сучасної світової кризи та потребує від освіти, зокрема професійної, застосування виокремлених педагогічних умов організації ефективної практичної підготовки майбутніх конкурентоспроможних фахівців в галузі економіки та підприємництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Гуревич Р.С.* Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах : [Монографія] / Р. С. Гуревич; наук. ред. С. У. Гончаренко. – К.: Вища школа, 1998. – 229 с.
2. *Жернов В.И.* Теоретико-методологические основы формирования профессионально-педагогической направленности личности студента педагогического вуза : [Монография] / В. И. Жернов. – Магнитогорск: Магнитогорский гос. пед. ин-тут, 1999. – 116 с.
3. *Житник Н.В.* Організаційно-педагогічні умови підготовки бакалаврів економіки у коледжі II рівня акредитації: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Житник Ніна Василівна. – Кривий Ріг, 2001. – 223 с.
4. *Зінченко В.О.* Формування професійної спрямованості студентів економічних спеціальностей на початковому етапі навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. О. Зінченко. – Луганськ, 2008. – 20 с.
5. *Іванченко Є.А.* Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Є. А. Іванченко. – О., 2005.
6. *Куклін О.В.* Організаційно-педагогічні умови професійного навчання фахівців комерційного профілю (на матеріалі навчально-тренувальної фірми): дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Куклін Олег Володимирович. – К., 2001. – 253 с.
7. *Полонский В.М.* Словарь по образованию и педагогике / В. М. Полонский. – М.: Высш. шк., 2004. – 512 с.
8. *Словник-довідник з професійної педагогіки* / [ред.-упоряд. А. В. Семенова]. – Одеса: Пальміра, 2006. – 272 с.
9. *Стасюк В.Д.* Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа – вищий заклад освіти»: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / В. Д. Стасюк. – Одеса, 2003.
10. *Философская энциклопедия* : В 5 т. / [науч. ред. Ф. В. Константинов]. – М.: Советская энциклопедия», 1964. –Т. 5. – 1964. – 740 с.
11. *Перспективи розвитку коледжів і технікумів* [Електронний ресурс] / Доповідь Заступника Міністра освіти і науки на нараді голів Рад директорів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації України. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.
12. [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://www.lugastat.lg.ua>.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2009 р.

